

บทที่ 2

บทบาทของกฎหมายกับบทบาทของพระวินัย ต่อการกำหนดความผิดและโทษ

1. บทนำ

อริสโตเติล (Aristotle : 400-300 B.C.) นักปราชญ์ชาวกรีกผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของรัฐศาสตร์ได้ให้ทัศนะว่า "มนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสัตว์การเมือง" (Man is by nature a political animal)¹ อันหมายความว่า การดำเนินชีวิตที่ดีของมนุษย์จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์เข้ามาเป็นสมาชิกของรัฐหรืออาศัยอยู่ในเมือง มนุษย์กับรัฐจึงแยกจากกันไม่ออก มนุษย์แต่ละคนเปรียบเสมือนชีวิตหน่วยย่อย (the part) ส่วนรัฐเปรียบเสมือนชีวิตหน่วยรวม (the whole) รัฐจึงเกิดขึ้นจากความจำเป็นตามธรรมชาติของมนุษย์ที่จะใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้ว ฮ็อบส์ (Hobbes 1588-1679 นักปรัชญาชาวอังกฤษ) ถือว่าเห็นแก่ตัว² ทำเพื่อตัวและหวังผลประโยชน์เข้าข้างตัว ไม่โดยทางตรงก็โดยทางอ้อม ในเมื่อมนุษย์ต่างคนต่างเห็นแก่ตัว และทำเพื่อตัวเช่นนี้ ถ้าปล่อยให้สภาพนี้ดำรงอยู่มนุษย์ก็จะทะเลาะเบาะแว้ง เบียดเบียนและทำลายล้างกันเอง โดยหาความสุขไม่ได้ เพื่อจัดปัญหาดังกล่าวมนุษย์จึงมาทำสัญญาประชาคมกัน (social contract) รวมตัวกันเข้าเป็นรัฐ

เมื่อรวมตัวเข้าเป็นรัฐแล้วมนุษย์ก็ช่วยกันออกกระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อตกลงต่าง ๆ ขึ้นไว้ใช้เป็น "เครื่องมือ" ในการอยู่ร่วมกัน ไม่ให้เอาเปรียบ เบียดเบียน และทำร้ายกัน เครื่องมือในการอยู่ร่วมกันอาจจะอยู่ในรูปแบบของจารีตประเพณี วิถีประชา หรือกฎหมาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวบ่งบอก ชี้นำ หรือกำหนดบรรทัดฐานความประพฤติของมนุษย์ที่พึงปฏิบัติต่อกันภายในรัฐ ถ้าสมาชิกภายในรัฐคนใดล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ข้อบังคับความประพฤติที่กำหนดไว้ก็ถือว่าเป็นความผิด เมื่อรัฐได้กำหนดว่าการกระทำในลักษณะใดเป็นความผิดแล้ว และไม่ต้องการที่จะให้บุคคลอื่น

กระทำความผิดในลักษณะเดียวกันอีก รัฐก็ได้กำหนดอีกมาตรการหนึ่งขึ้นมาบังคับ ก็คือการลงโทษ ต่อความผิดที่ได้กระทำลงไป

มาตรการที่ใช้ลงโทษต่อการล่วงละเมิดข้อบังคับความประพฤติของมนุษย์นั้น อาจจะใช้ จารีตประเพณี วิถีประชา หรือกฎหมายก็ได้ แต่มาตรการเหล่านี้ถือได้ว่ากฎหมายเป็นมาตรการ บังคับความประพฤติที่มีประสิทธิภาพมาก ทั้งนี้เป็นเพราะกฎหมายมี "สภาพบังคับ" คือการบังคับ จับกุมเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เช่น ประหารชีวิต, จำคุก, ปรับ, ริบทรัพย์สิน หรือกักขัง เป็นต้น จึงทำให้คนกลัวการทำผิดกฎหมายมากกว่าทำผิดจารีตประเพณี หรือวิถีประชา

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายมีบทบาทต่อการกำหนดความผิดและ โทษต่อความ ประพฤติของบุคคลภายในรัฐ

มาตรการบังคับความประพฤติของบุคคลภายในรัฐนอกจากจารีตประเพณี วิถีประชา และ กฎหมายแล้ว ก็ยังมีมาตรการสำคัญอีกอันหนึ่ง คือศาสนา ตามธรรมดารัฐแต่ละรัฐจะมีองค์ประกอบ ที่สำคัญ 4 ประการ คือ ประชากร (population), ดินแดน (territory), รัฐบาล (government) และอำนาจอธิปไตย (sovereignty)³ นอกจากองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ นี้แล้ว ภายในรัฐยังประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันครอบครัว, สถาบันกฎหมาย, สถาบันเศรษฐกิจ, สถาบันการเมือง, สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนา เป็นต้น⁴ เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า สถาบันศาสนาก็เป็นสถาบันหนึ่งภายในรัฐที่คอยชี้แนะชี้้นำการดำเนินวิถีชีวิต และ กำหนดบรรทัดฐานความประพฤติของบุคคลภายในรัฐ

สถาบันศาสนามีสภาพแตกต่างจากสถาบันกฎหมาย ตรงที่กฎหมายเป็นกฎข้อบังคับ ความประพฤติของบุคคลทุกคนภายในรัฐให้ต้องปฏิบัติตาม จะยกเว้นไม่ได้ และอ้างว่าไม่รู้กฎหมาย ก็ไม่ได้ แต่ศาสนาไม่มีการบังคับว่าทุกคนภายในรัฐต้องเป็นศาสนิกชนของศาสนาหนึ่งศาสนาใด การจะเลือกนับถือศาสนาใดเป็นเรื่องของสิทธิ เสรีภาพ ความสมัครใจ อันเกิดจากความเลื่อมใส ศรัทธาเป็นพื้นฐาน คนภายในรัฐเดียวกันอยู่ภายใต้การบังคับของกฎหมายเดียวกันอาจจะนับถือ ศาสนาต่างกัน ได้ เพราะฉะนั้นการที่ใครคนใดจะ เลือกนับถือศาสนาใดเป็นเรื่องของความสมัครใจ มิใช่เป็นเรื่องของการบังคับเหมือนกฎหมาย แต่ถ้าใครคนใดสมัครใจเข้าเป็นศาสนิกชนของศาสนา ใดแล้ว ถ้าต้องการจะเป็นศาสนิกชนที่ดีก็จะต้องประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนานั้น ๆ

ในศาสนาแต่ละศาสนามีเนื้อหาประกอบขึ้นด้วยหลายส่วน เช่น ประวัติของศาสดา, พิธีกรรม, เป้าหมายสูงสุดของชีวิต แต่เนื้อหาสำคัญประการหนึ่งก็คือ หลักความดีความชั่ว หรือ หลักศีลธรรมจรรยาที่ศาสนิกชนของศาสนานั้น ๆ ต้องประพฤติปฏิบัติตาม

ศาสนาที่ต้องการจะกล่าวถึงในที่นี้หมายถึงพุทธศาสนา พุทธศาสนาก็เช่นเดียวกับศาสนาอื่น ๆ ที่ได้บัญญัติหลักศีลธรรมจรรยา และพระวินัยที่พุทธบริษัทต้องประพฤติปฏิบัติตาม เนื้อหาเกี่ยวกับพระวินัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ อาศาปริยวินัย กับ อนุศาสนวินัย อาศาปริยวินัย หมายถึงวินัยของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ส่วนอนุศาสนวินัย หมายถึงวินัยของบรรพชิตหรือนักบวชในพุทธศาสนา ได้แก่ วินัยของภิกษุ, ภิกษุณี และสามเณร แต่ในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงเฉพาะวินัยของภิกษุ ลักษณะของวินัยเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นข้อห้ามมิให้ประพฤติปฏิบัติกับลักษณะที่เป็นข้ออนุญาตหรือบังคับให้ประพฤติปฏิบัติ

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยอันเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ ความประพฤติของภิกษุ หรืออาจจะเรียกได้ว่าพระวินัยเป็นกฎหมายของพุทธศาสนาที่ใช้บังคับความประพฤติของภิกษุ ภิกษุทุกรูปต้องประพฤติปฏิบัติตาม ถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติตามก็ถือว่ากระทำความผิดวินัย เมื่อไม่ประสงค์ที่จะให้ภิกษุอื่นกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวอีก ทางพุทธศาสนาก็ต้องสร้างมาตรการอีกอันหนึ่งไว้รองรับ คือ การลงโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดพระวินัย

เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า พระวินัยมีบทบาทต่อการกำหนดความผิด และโทษต่อความประพฤติของภิกษุในพุทธศาสนา เช่นเดียวกับกฎหมายมีบทบาทต่อการกำหนดความผิดและโทษต่อบุคคลภายในรัฐ

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีบทบาทต่อการกำหนดความผิดและโทษต่อความประพฤติของมนุษย์ ต่างกันแต่กฎหมายมุ่งเน้นหนักบังคับความประพฤติของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนเป็น "ประชากร" กลุ่มเป้าหมายหลัก ส่วนพระวินัยมุ่งเน้นหนักบังคับความประพฤติของภิกษุในพุทธศาสนาเป็น "ประชากร" กลุ่มเป้าหมายหลัก กฎหมายกับพระวินัยจึงมีความหมายอย่างเดียวกัน คือ กฎหมาย ก็คือวินัยของชาติหรือของฝ่าย "ราชอาณาจักร" ส่วนพระวินัยก็คือกฎหมายของพุทธศาสนาหรือของฝ่าย "พุทธจักร" ซึ่งจะได้แยกกล่าวรายละเอียด

เกี่ยวกับบทบาทของกฎหมายกับบทบาทของพระวินัยต่อการกำหนดความผิดและโทษตามลำดับดังต่อไปนี้

2. บทบาทของกฎหมายต่อการกำหนดความผิดและโทษ

2.1 ความหมาย ลักษณะและองค์ประกอบของกฎหมาย

2.1.1 ความหมาย การที่จะนิยามความหมายให้เด็ดขาดแน่นอนตายตัวลงไปว่ากฎหมายคืออะไรค่อนข้างจะทำได้ยาก สุดแล้วแต่ในปราชญ์กลุ่มใดจะนิยามความหมายโดยยึดถือเอา "หน้าที่" เป็นสาระ หรือ "ที่มา" เป็น สาระ

ถ้ายึดถือเอาหน้าที่เป็นสสารก็พอจะนิยามความหมายได้ว่า

"... กฎหมาย คือกฎแห่งความประพฤติของมนุษย์ในสังคมซึ่งทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติของมนุษย์และเป็นบรรทัดฐานความประพฤติ สำหรับมนุษย์รุ่นต่อ ๆ ไปที่จะต้องปฏิบัติตาม ..."⁵

ถ้ายึดถือเอาที่มาเป็นสสารก็พอจะนิยามความหมายได้ว่า

"... กฎหมาย คือ บรรดาคำสั่งหรือข้อบังคับของรัฐหรือประเทศ ที่ใช้นั่งดับความประพฤติทั้งหลายของบุคคล อันเกี่ยวข้องกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกัน ถ้าใครฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตามก็จะต้องมีความผิดและถูกลงโทษ ..."⁶

เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาความหมายของกฎหมายโดยยึดถือเอา "หน้าที่" และ "ที่มา" เป็นสาระรวมกันก็พอจะสรุปความหมายของกฎหมายได้ว่า

1. กฎหมายเป็นกฎข้อบังคับที่ใช้ควบคุมความประพฤติของบุคคลภายในรัฐ
2. กฎหมายเป็นกฎข้อบังคับความประพฤติที่ออกโดยรัฐ
3. กฎข้อบังคับความประพฤตินี้ ถ้าใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะมีความผิดและถูกลงโทษ

ข้อมาสังเกตรูปการหนึ่งของกฎข้อบังคับที่ถือว่า เป็น "กฎหมาย" ก็คือเมื่อรัฐออกข้อ-
 บังคับใช้แล้วจะมีผลบังคับใช้กับบุคคลทั่วไป และใช้กับบุคคลทุกคนภายในรัฐโดยไม่มีข้อยกเว้น ใคร
 จะแก้ตัวให้พ้นผิดโดยอ้างว่าไม่รู้กฎหมายไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามในการบังคับใช้กฎหมายจะต้อง
 ไม่แข็งกระด้างและแข็งแล้งน้ำใจเกินไป กล่าวคือ ถ้าบุคคลใดละเมิดกฎข้อบังคับใด ๆ โดยที่ไม่รู้
 จริง ๆ ว่าการกระทำดังกล่าวนั้นมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด และสามารถหาพยานหลักฐาน
 มาพิสูจน์ให้ศาลเชื่อได้ว่าไม่รู้จริง ศาลก็จะลดโทษจนผ่อนโทษให้ จะลงโทษน้อยเพียงใดก็ได้ แต่จะ
 ไม่ลงโทษเลยไม่ได้ ดังที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64 บัญญัติไว้ว่า

บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดทางอาญาไม่ได้ แต่ถ้า
 ศาลเห็นว่าตามสภาพและพฤติการณ์ ผู้กระทำผิดอาจจะไม่รู้ ว่า กฎหมายบัญญัติว่า
 การกระทำนั้นเป็นความผิด ศาลอาจจะอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานต่อศาล และ
 ถ้าศาลเชื่อว่าผู้กระทำ ไม่รู้กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่
 กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

2.1.2 ลักษณะและองค์ประกอบของกฎหมาย กฎหมายอันเป็นกฎข้อบังคับความประพฤติ
 ของมนุษย์ต้องมีลักษณะและองค์ประกอบดังต่อไปนี้

(1) ลักษณะของกฎหมาย กฎหมายมีลักษณะสำคัญ 4 ประการคือ

1 ต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับ ไม่ใช่ประกาศเชิญชวน ประกาศให้
 ทราบ เช่น ให้เชิญผู้นำ ให้เลิกกินหมาก ให้สวมหมวก ให้กล่าวคำว่าสวัสดิ์เมื่อนพบกัน หรือกฎหมาย
 ไม่ใช่คำวิงวอนขอร้อง แต่ต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติตาม มิฉะนั้นจะมีความผิด

2 ต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ออกโดยรัฐอธิปไตย คำว่า "รัฐอธิปไตย"
 หมายถึง ผู้มีอำนาจในการออกกฎหมายของรัฐ อาจจะเป็นพระมหากษัตริย์, รัฐสภา, คณะปฏิวัติ,
 คณะรัฐประหาร, คณะปฏิรูป หรือสุดแล้วแต่ระบอบการปกครองของประเทศนั้น ๆ

3 ต้องเป็นข้อบังคับที่ใช้ได้ทั่วไป คือเมื่อประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้วจะมีผลบังคับใช้กับบุคคลทั่วไปของรัฐนั้น ๆ ไม่ยกเว้นหรือระบุเฉพาะเจาะจงว่าเป็นนาย ก. หรือ นาย ข.

4 ต้องมีสภาพบังคับ คือเมื่อประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้วใครฝ่าฝืนหรือละเมิดจะต้องถูกลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ⁷

(2) องค์ประกอบของกฎหมาย กฎหมายในแต่ละสังคมหรือแต่ละประเทศอาจมีความหลากหลายแตกต่างกัน แต่ก็แยกองค์ประกอบใหญ่ ๆ ที่ระบบกฎหมายทั้งหลายมีอยู่ร่วมกันดังนี้

1 กฎหมายย่อมประกอบด้วยตัวกฎเกณฑ์ที่ระบุแนวทางความประพฤติในสถานการณ์ต่าง ๆ สิ่งใดต้องกระทำ สิ่งใดต้องละเว้น กฎเกณฑ์เหล่านี้มีลักษณะเป็นการควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมให้เป็นไปอย่างราบรื่น กฎเกณฑ์เหล่านี้อาจจะมีลักษณะเหมือนขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม เช่นที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายของสังคมโบราณกาล เป็นกฎหมายที่ไม่ต้องบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ในสังคมสมัยใหม่ กฎหมายส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายไม่ว่าเป็นของสังคมระดับใดย่อมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรมของสังคมนั้น ๆ

2 กฎหมายต้องมีการบังคับต่อผู้ละเมิด มิฉะนั้นกฎหมายนั้นย่อมไร้ผลในสังคมสมัยใหม่ การบังคับตามกฎหมายเป็นหน้าที่ขององค์กรที่ทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะ เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล และเรือนจำ แต่ในสังคมโบราณหน้าที่นี้อาจรวมอยู่กับการปกครองโดยทั่วไป

3 ในการบังคับตามกฎหมายจำเป็นต้องมีการตีความตัดสินว่ากฎหมายมีอยู่อย่างไร การกระทำใดก่อให้เกิดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบอย่างน้อยเพียงใด การขัดแย้งพิพาทกันย่อมเกิดขึ้นอยู่เสมอ กฎเกณฑ์และการตีความตามกฎหมายจึงเป็นวิธีหนึ่งในการระงับข้อพิพาทระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม

4 กฎหมายในสังคมโบราณอาจจะมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีเท่านั้น มิได้มีผู้หนึ่งผู้ใดกำหนดตัวบทกฎหมายขึ้นมาเอง แต่จากการบังคับตามกฎหมายที่ดี การตีความกฎหมายที่ดี ย่อมก่อให้เกิดบรรทัดฐานใหม่ ๆ ขึ้นมาได้ กฎหมายในสังคมโบราณจึงพัฒนาไป

อย่างช้า ๆ โดยวิธีการดังกล่าว แต่ในสังคมสมัยใหม่จำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายใหม่ ๆ ซึ่งเกิดขึ้นมากมายและรวดเร็ว จะรอให้กฎหมายปรับตัวตามปัญหาใหม่อย่างช้า ๆ ไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีวิธีการบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร และมีองค์กรทำหน้าที่โดยเฉพาะในการออกกฎหมาย ซึ่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยยอมได้แก่รัฐสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้ง^๕

2.2 วัตถุประสงค์ของกฎหมาย

กฎหมายทั่ว ๆ ไปถูกบัญญัติขึ้นเพื่อจัดรูปแบบการปกครองของรัฐ จัดระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ภายในรัฐ ตลอดจนจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับบุคคล ส่วนกฎหมายอาญาถูกบัญญัติขึ้นเพื่อรักษาความปลอดภัยของรัฐและของเอกชนและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมือง^๖ เพื่อยับยั้งการกระทำความผิด วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาแต่ละประเทศอาจแตกต่างกันได้บ้าง และอาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้บ้าง ตามนโยบายของผู้นำประเทศ ; พรรคการเมือง หรือมติของมหาชนในสภาพแวดล้อมโตสภาพแวดล้อมหนึ่งของสมัยโตสมัยหนึ่ง แต่ถ้าจะสรุปวัตถุประสงค์โดยรวม ๆ กว้าง ๆ แล้วจะพบว่ากฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์หลัก ๆ ที่ร่วมกันอยู่ 5 ประการ คือ การแก้ไขและฟื้นฟูจิตใจ การเหนี่ยวรั้งบุคคล การยับยั้งบุคคลอื่นมิให้เอาเยี่ยงอย่าง สร้างสัญลักษณ์ของสังคม และให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกระทำโดยการแก้แค้นหรือทดแทนความเสียหายดังรายละเอียดแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1 การแก้ไขและฟื้นฟูจิตใจ (rehabilitation) มีผู้ตั้งข้อสันนิษฐานว่ากฎหมายอาญาควรรู้ใช้บังคับโดยความมุ่งหมายในการแก้ไขผู้กระทำความผิด ถ้าสังคมนำกฎหมายไปใช้เพื่อปรับปรุงความประพฤติของผู้กระทำความผิด ก็เป็นที่เชื่อได้ว่า บุคคลสามารถกลับตนเป็นพลเมืองที่เคารพกฎหมายได้ หมายความว่าผู้กระทำความผิดควรมีสติปัญญาเพียงพอที่สามารถจะเปลี่ยนแปลงความประพฤติและรับการศึกษาอบรมได้ เหตุผลในการบังคับใช้กฎหมายตามวัตถุประสงค์นี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับการที่เราไม่ลงโทษบุคคลปัญหาอ่อนซึ่งสอบไล่ตก หรือประกอบการงานไม่ได้ ดังนั้นจึงไม่ควรลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งช่วยตัวเองไม่ได้

2 การเหนี่ยวรั้งบุคคล (restraint) กฎหมายอาญามีความมุ่งหมายที่จะเหนี่ยวรั้งบุคคลมิให้ทำร้ายผู้อื่นด้วยเช่นเดียวกัน วัตถุประสงค์ในข้อนี้ไม่จำเป็นต้องแก้ไขผู้กระทำความผิด

ในขณะที่เดียวกันก็ไม่จำเป็นต้องลงโทษผู้กระทำความผิด แต่มีความมุ่งหมายจะควบคุมผู้กระทำความผิดมากกว่า

ปัญหาในเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาความรับผิดชอบว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไร จึงจะเห็นยวรั้งบุคคลมิให้ละเมิดกฎหมาย วิธีปฏิบัติที่นิยมกัน ได้แก่ การนำตัวผู้กระทำความผิดที่เป็นปกติไปควบคุมไว้ในเรือนจำ และผู้กระทำความผิดวิกลจริตไปควบคุมไว้ในโรงพยาบาลโรคจิต และในปัจจุบันเรือนจำได้นำวิธีการแก้ไขบำบัดมาใช้กันมากขึ้น

3 การยับยั้ง (deterrence) เหตุผลที่สำคัญที่สุดในการบังคับใช้กฎหมายอาญา ได้แก่ การใช้กฎหมายเพื่อการยับยั้งมิให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่างด้วยการกระทำความผิด เช่นเดียวกับผู้ที่ถูกลงโทษ กฎหมายสันนิษฐานว่าบุคคลปกติย่อมรู้จักกฎหมายและสันนิษฐานต่อไปโดยมีหลักฐานสนับสนุนว่า เมื่อผู้ประพฤติฝ่าฝืนกฎหมายถูกลงโทษยิ่งรุนแรงเท่าใด ก็จะมีผลในการยับยั้งหรือข่มขู่ผู้อื่นมิให้กระทำความผิด ในกรณีที่บุคคลใดก็ตามจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันผู้นั้นจะมีความยับยั้งเพราะได้บทเรียนจากตัวอย่างที่ประสบมาแล้ว

การพิจารณาความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดจะมีความสำคัญมาก และจะมีส่วนเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายให้มีผลในการยับยั้ง ถ้าสังคมใช้กฎหมายโดยเที่ยงธรรมและถูกต้อง เช่น ไม่ลงโทษบุคคลวิกลจริตเพราะจะไม่เกิดผลยับยั้งต่อบุคคลวิกลจริตอื่นหรือแม้แต่บุคคลปกติซึ่งย่อมคิดว่าตนเองแตกต่างจากบุคคลที่ถูกลงโทษ

4 การเป็นสัญลักษณ์ (symbolism) หน้าที่ของกฎหมายอาญาในข้อนี้มีความสำคัญ เช่นเดียวกัน แต่มีกฎมองข้าม การบังคับใช้กฎหมายอาญาจะเป็นการยืนยันสิ่งที่สังคมยอมรับ และสิ่งที่สังคมคัดค้านหรือต่อต้าน การพิจารณาคดีในศาลจะเปรียบเสมือนเวทีการแสดงสำหรับให้การศึกษากันพลเมืองในทุกสังคม ผลสะท้อนในการพิจารณาคดีจะปรากฏแก่สาธารณชนด้วย ระบบการสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น บุคคลที่มีความเป็นปกติย่อมจะเรียนรู้ว่า กฎหมายเป็นสัญลักษณ์ของสังคมรวมทั้งทราบว่าจะได้รับผลร้ายจากการฝ่าฝืนกฎหมาย

5 การแก้แค้นทดแทน (retribution) ความคิดเรื่องความยุติธรรมเก่าแก่ที่สุด ได้แก่ ความสมดุลย์หรือเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย โดยมีความเห็นว่าบุคคลชั่วร้ายควรถูกลงโทษ และผู้

กระทำความผิดควรได้รับการตอบแทนอย่างเหมาะสม แม้จะไม่ถึงขนาดตอบแทนอย่างเดียวกับที่
 ผู้ที่กระทำก็ตาม ในปัจจุบันเหตุผลของกฎหมายอาญาในข้อนี้ ได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาวิจัย
 และนักวิชาการน้อยมาก เพราะเห็นว่าไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ แต่กฎหมายอาญาก็มีความมุ่งหมาย
 ในเรื่องนี้ เพราะความต้องการแก้แค้นซึ่งมีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นสามัญสำนึกในเรื่องความ
 เป็นธรรมโดยทั่ว ๆ ไป นักปรัชญากฎหมายบางคนกล่าวว่า การแก้แค้นหรือตอบแทนความผิด
 แม้จะ ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ใด แต่ก็ยังเป็นการผดุงความยุติธรรม โดยนัยนี้กฎหมายไม่
 เพียงแต่มีผลในทางปฏิบัติเท่านั้น ยังเป็นสัญลักษณ์ของสังคมเป็นการแสดงออกของศีลธรรมและ
 หมายความว่า "ผู้กระทำความผิดซึ่งมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนต้องถูกลงโทษ"¹⁰

2.3 บทบาทหน้าที่ของกฎหมาย

ปราชญ์หลายท่านโดยเฉพาะ มาร์กซ์ ถือว่ากฎหมายเป็น "วิศวกรของสังคม"
 (social engineering) อันหมายถึงการใช้กฎหมายเพื่อออกแบบและสร้างสังคม โดยนำเอา
 แนวคิดทางกฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการออกแบบและเปลี่ยนแปลงสังคม ถ้าต้องการจะให้ทิศทาง
 และรูปแบบของสังคมเป็นเช่นไร ก็บัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อกำหนดทิศทางและรูปแบบเพื่อจัดกลไก
 ของสังคมและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ¹¹

นอกจากนี้แล้ว กฎหมายยังเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคมในแง่ของการจัดรูปแบบการ
 ปกครองเช่นในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และยังจัดระเบียบสังคมในแง่ของการจัดรูปแบบความสัมพันธ์
 ระหว่างรัฐกับเอกชน ซึ่งเห็นได้ในเนื้อหาของประมวลกฎหมายอาญา และรูปแบบความสัมพันธ์
 ระหว่างเอกชนกับเอกชน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่ง และนอกจากนี้แล้วยังมี
 กฎหมายในลักษณะอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่แก้ไขความยากจน เช่น
 กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับการระงับความขัดแย้งและข้อพิพาทในสังคม เช่น
 ประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การเช่า
 การเช่าซื้อ กฎหมายว่าด้วยครอบครัวและมรดก การทำหมั้น การคุมกำเนิด การทำแท้ง กฎหมาย
 เกี่ยวกับแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กและสตรี กฎหมายเกี่ยวกับการจรรยาทั้ง
 ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ หรือแม้แต่ในคณะสงฆ์ก็ยังมีกฎหมายจัดระเบียบคณะสงฆ์¹²

ตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า กฎหมายมีบทบาทและหน้าที่ต่อการจัดระเบียบของสังคมและระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในหลายด้าน แต่ถ้าจะสรุปเป็นประเด็นใหญ่ ๆ ก็พอจะกล่าวได้ว่ากฎหมายมีบทบาทหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ควบคุมสังคมให้มีความเป็นระเบียบ
2. ระงับข้อพิพาทระหว่างบุคคล
3. รักษาความยุติธรรมในสังคม

ต่อไปนี้จะได้แยกกล่าวรายละเอียดบทบาทหน้าที่แต่ละอย่างตามลำดับ

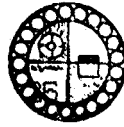
2.3.1 กฎหมายกับการควบคุมสังคม สังคม หมายถึงกลุ่มคนจำนวนมากที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องตามระเบียบกฎเกณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน¹³ ในเมื่อสังคมประกอบขึ้นด้วยบุคคลจำนวนมาก ก็ย่อมเป็นธรรมดาที่จะต้องวางระเบียบกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งระดับองค์กร ระดับกลุ่มชน และระดับบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินความสัมพันธ์เป็นไปได้อย่างราบรื่นไม่ขัดแย้งกัน เราเรียกกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์นี้ว่า "ระเบียบสังคม" (social order) เมื่อออกระเบียบแล้ว กฎหมายก็ต้องมีมาตรการควบคุมให้แต่ละองค์กรแต่ละกลุ่มชน แต่ละบุคคลต้องปฏิบัติตาม หรือพูดง่าย ๆ ว่ากฎหมายต้องบัญญัติไว้ด้วยว่าให้องค์กรใดหรือบุคคลใดมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการกำกับดูแลให้เป็นไปตามระเบียบนั้น โดยใช้สภาพบังคับ (sanction) การกระทำในลักษณะดังกล่าวนี้เรียกว่า "การควบคุมสังคม" (social control) การควบคุมสังคมกระทำได้หลายแบบ แต่ โด널ด์ แบล็ค (Donald Black) แบ่งประเภทการควบคุมสังคมไว้ 4 แบบ ดังนี้¹⁴

(1) การควบคุมแบบลงโทษ (penal) การควบคุมสังคมโดยวิธีนี้มีกระบวนการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ออกกฎข้อห้ามหรือข้อบังคับขึ้นใช้ก่อน (prohibition) ว่าการกระทำใดห้ามมิให้กระทำหรือบังคับให้กระทำ

2. ถ้าองค์กรใด กลุ่มชนใด หรือบุคคลใดละเมิดฝ่าฝืนข้อบังคับถือว่ามีความผิด (guilt)

3. จากการกระทำที่มีความผิดในขั้นที่ 2 ทำให้กลุ่มชน (group) หรือบุคคลเป็นผู้เสียหาย

4 ผู้เสียหายก็จะปกป้องตนเอง โดยการดำเนินฟ้องร้องคดี เพื่อให้ผู้ละเมิดถูกลงโทษ (punishment)

การควบคุมสังคมโดยวิธีนี้ เป็นการควบคุมที่ใช้กันทั่วไปในความผิดทางอาญา

(2) การควบคุมแบบชดใช้ความเสียหาย (compensatory) การควบคุมสังคมโดยวิธีนี้มีกระบวนการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1 คู่กรณีได้ก่อพันธะผูกพันกันขึ้น (obligation) โดยมีข้อตกลงเป็นค้ำประกันสัญญาหรือทำนิติกรรมสัญญาต่อกัน เช่น สัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยน เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ เป็นต้น

2 ถือว่าผู้มีข้อผูกพันเป็นผู้ก่อหนี้ที่จะต้องชำระ (debt)

3 ผู้ก่อหนี้ละเมิดข้อผูกพันทำให้คู่กรณีเป็นผู้เสียหาย (victim)

4 ผู้เสียหายก็จะฟ้องร้องให้ผู้มีหนี้ชำระค่าเสียหาย (payment)

การควบคุมสังคมโดยวิธีนี้ เป็นการควบคุมที่ใช้กันทั่วไปในความผิดทางแพ่ง

(3) การควบคุมแบบบำบัดรักษา (therapeutic) การควบคุมสังคมโดยวิธีนี้มีกระบวนการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1 สังคมได้กำหนดมาตรฐานความประพฤติของคนที่มีพฤติกรรมปกติตามที่สังคมยอมรับ และกำหนดมาตรฐานตามความจำเป็น (need) เอาไว้ว่าควรมีระดับใด

2 มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดมีพฤติกรรมผิดปกติ (deviant) ไปจากธรรมชาติของคนปกติทั่วไป เช่น ผู้ชายบางคนสภาพจิตผิดปกติ ชอบอวดอวดวิยะเพศต่อหน้าผู้หญิง หรือบางคนเกิดอาการคลุ้มคลั่ง แล้วไปทำร้ายผู้อื่น หรือก่ออาชญากรรมบางอย่างขึ้นมา

3 จากการกระทำในข้อ 2 ทำให้บุคคลอื่นเป็นผู้เคราะห์ร้ายได้รับความเสียหาย และในขณะเดียวกันถือว่า บุคคลผู้กระทำความผิด (ผู้ที่มีพฤติกรรมผิดปกติ) ก็เป็นผู้เสียหายเอง (victim) ด้วย เพราะตัวเองเป็นคนผิดปกติ

4 การดำเนินคดีจะกระทำได้โดยสังคมต้องบังคับผู้ละเมิดบรรทัดฐานให้จำต้องยอมรับการรักษา หรือไม่ก็ตัวผู้ละเมิดเองเป็นผู้ร้องขอความช่วยเหลือ (help) เพื่อ

7
994.3188
08191

85494

ทำการบำบัดรักษา และถือว่าการเข้ารับการบำบัดรักษาย่อมมีลักษณะคล้ายกับการถูกลงโทษ (punishment) อยู่ในตัวแล้ว

การควบคุมสังคมโดยวิธีนี้เป็น การควบคุมที่ใช้กัน ได้ทั่วไป ที่พบเห็นบ่อย ๆ เช่น กรณีพฤติกรรมผิดปกติของผู้ติดยาเสพติด หลังจากผ่านขั้นตอนต่าง ๆ มาแล้ว ก็ต้องเข้าบำบัดรักษาตัวตามหน่วยงานที่ทางการกำหนด

(4) การควบคุมแบบสมานความแตกแยก (conciliatory) การควบคุมสังคมโดยวิธีนี้มีกระบวนการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1 สังคมได้กำหนดมาตรฐานในการอยู่ร่วมกันว่า แต่ละคนจะต้องสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน (harmony)
- 2 ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ เกิดความขัดแย้ง (conflict) ระหว่างกัน
- 3 คู่กรณีมีความประสงค์จะระงับความขัดแย้งดังกล่าว
- 4 วิธีแก้ปัญหาคือ การเจรจาต่อรองเพื่อหาข้อยุติ (resolution)

การควบคุมสังคมตามวิธีการนี้ที่พบเห็นได้บ่อยมาก เช่น การเจรจาต่อรองระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง เกี่ยวกับข้อพิพาทแรงงาน คู่กรณีก็มาเจรจาต่อรองปรับความเข้าใจหรือหาข้อยุติ เพื่อให้ได้สมัครสมานสามัคคีกันตามเดิม และทำงานร่วมกันต่อไปอีก

2.3.2 กฎหมายกับการระงับข้อพิพาทระหว่างบุคคล การพิพาทระหว่างบุคคล หมายถึง การที่บุคคลเรียกร้องสิทธิของตน เป็นการขัดแย้งกับสิทธิของผู้อื่น คือ ต่างฝ่ายต่างอ้างว่า ฝ่ายตนมีสิทธิเหนือสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นการขัดแย้งกันทั้งด้านความคิดเห็นและผลประโยชน์¹⁵

การระงับข้อพิพาทสามารถกระทำได้ 2 วิธี คือ โกล่เกลี่ยและการตัดสินชี้ขาด

(1) การระงับข้อพิพาทโดยวิธีโกล่เกลี่ย การระงับข้อพิพาทโดยวิธีนี้ กระทำโดย "ผู้โกล่เกลี่ย" ซึ่งเป็นคนกลางและเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย เข้ามาทำการประนีประนอมเพื่อยุติข้อพิพาท โดยไม่ต้องชี้ขาดว่าฝ่ายใดผิดหรือฝ่ายใดถูก แต่ผู้โกล่เกลี่ยเพียงแต่พยายามชี้ให้เห็นว่า ถ้าสามารถยุติข้อพิพาทกันเสียได้ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือต่างฝ่ายต่างก็ได้บ้าง และเสียบ้าง (give a little, get a little) ตัวผู้โกล่เกลี่ยเองไม่มีอำนาจบังคับให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามข้อเสนอของตน

การระงับข้อพิพาทโดยวิธีไกล่เกลี่ยเหมาะที่จะใช้ในสถานการณ์ที่คู่กรณียังคงต้องติดต่อสัมพันธ์กันต่อไปอีก เพราะการไกล่เกลี่ยไม่ทำให้บาดหมางใจกัน

(2) การระงับข้อพิพาทโดยวิธีตัดสินชี้ขาด การตัดสินชี้ขาดแบ่งย่อยได้ 2 วิธี คือ ตัดสินชี้ขาดโดย อนุญาโตตุลาการ และตัดสินชี้ขาดโดยศาล

1 การตัดสินชี้ขาดโดย อนุญาโตตุลาการ อนุญาโตตุลาการ คือ บุคคลที่คู่กรณีตกลงยินยอมพร้อมใจกันให้เข้ามาทำหน้าที่ตัดสินชี้ขาดโดยเชื่อมั่นว่ามีความเป็นธรรม ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และคู่กรณีตกลงกันก่อนว่ายอมรับคำตัดสินชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ

อนุญาโตตุลาการอาจจะ เป็นผู้มีความรู้หรือ ไม่มีความรู้ด้านกฎหมายก็ได้แต่สำคัญตรงที่เป็นบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของคู่กรณี ลักษณะของการระงับข้อพิพาทโดยวิธีนี้ อนุญาโตตุลาการมีอำนาจตัดสินชี้ขาดว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูก แม้คู่กรณีอาจจะไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินนั้น แต่เมื่อตัดสินชี้ขาดไปแล้ว คู่กรณีต้องปฏิบัติตาม

2 การตัดสินชี้ขาดโดยศาล การระงับข้อพิพาทโดยวิธีนี้จะเกิดขึ้นเมื่อคู่กรณีนำข้อพิพาทขึ้นฟ้องร้องต่อศาล แล้วศาลอันได้แก่ผู้พิพากษา ซึ่งเป็นผู้รู้กฎหมาย และมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยตรงที่จะตัดสินชี้ขาดลงไปว่าฝ่ายใดผิดหรือฝ่ายใดถูก เมื่อศาลตัดสินชี้ขาดลงไปแล้วคู่กรณีต้องปฏิบัติตาม ถ้าไม่พอใจคำตัดสินชี้ขาดของศาลชั้นต้นก็สามารถยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาได้สักเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วคู่กรณีต้องปฏิบัติตาม

การระงับข้อพิพาทโดยวิธีตัดสินชี้ขาดต่างกับการไกล่เกลี่ย คือ การไกล่เกลี่ยไม่ชี้ว่าฝ่ายใดถูกหรือฝ่ายใดผิด และยึดหลักการได้บ้างเสียบ้าง แต่การตัดสินชี้ขาดมีการชี้ว่าฝ่ายใดถูกหรือฝ่ายใดผิด และยึดหลักการที่ว่า ฝ่ายชนะได้ ฝ่ายแพ้เสีย (The winner get all)

การระงับข้อพิพาทโดยวิธีตัดสินชี้ขาดเหมาะที่จะใช้ในสถานการณ์ที่คู่กรณีไม่ประสงค์จะติดต่อสัมพันธ์กันต่อไปอีก

2.3.3 กฎหมายกับการรักษาความยุติธรรมในสังคม การที่จะนิยามความหมายของคำว่า "ความยุติธรรม" ให้ชัดเจนแน่นอนตายตัวเป็นสิ่งกระทำได้ยาก เพราะความยุติธรรมเป็นนามธรรม ไม่สามารถชี้ให้เห็นเป็นตัวตน นอกจากนี้แล้วความหมายยังไม่คงที่ คือ สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ ตามยุคตามสมัยและตามสภาพแวดล้อม แต่ถ้าจะนิยามความหมายตามพจนานุกรมๆ ก็

จะได้ว่า "ความยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม, ความชอบธรรม, ความชอบด้วยเหตุผล"¹⁶ แต่ความหมายของทั้ง 3 คำนี้ก็ยังไม่สามารถอธิบายความหมายของความยุติธรรมได้กระจ่างแจ้งนัก

ในทัศนะของนักคิดทางสังคมได้พยายามอธิบายว่า "ความยุติธรรม" ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 4 ประการ คือ เสรีภาพ, ความเสมอภาค, ความมั่นคงและผลประโยชน์ของส่วนรวม¹⁷

เสรีภาพ คือ การปลอดจากการถูกควบคุมบังคับจากอำนาจภายนอก หรืออภัยหนึ่ง

คือการส่งเสริมให้บุคคลมีโอกาสมากขึ้นในการพัฒนาตนเอง

ความเสมอภาค คือ การได้รับสิทธิ หน้าที่ ผลประโยชน์เท่าเทียมกัน ภายใต้กฎเกณฑ์

อันเดียวกันไม่ว่าจะเป็นบุคคลต่างเพศ ต่างเชื้อชาติ หรือต่างศาสนา

ความมั่นคง คือ การมีเสถียรภาพที่แน่นอน คงเส้นคงวา ไม่เปลี่ยนแปลงบ่อยจนก่อให้เกิดภาวะขาดความมั่นใจต่อความเป็นอยู่ มิใช่ว่าการกระทำในลักษณะ

เดียวกัน วันนี้อาจทำผิด พรุ่งนี้ถูก แต่พอวันมะรืนกลับผิดอีก

แต่ทั้ง เสรีภาพ ความเสมอภาค และความมั่นคงจะต้องถูกจำกัดขอบเขตด้วย

"ผลประโยชน์ของส่วนรวม" เป็นหลัก

เพราะฉะนั้น เมื่อพิจารณาหลักการพื้นฐานของความยุติธรรมทั้ง 4 ประการแล้ว ก็พอจะสรุปความหมายของความยุติธรรมได้ว่า

"... ความยุติธรรมหมายถึงการส่งเสริมเสรีภาพ, ความเสมอภาค และความมั่นคงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยไม่ขัดแย้งกับผลประโยชน์ของส่วนรวม ..."¹⁸

ดังที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 29 (2) กล่าวไว้ว่า

"... ในการใช้สิทธิและเสรีภาพ ทุกคนจะถูกจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมาย เพื่อที่จะคุ้มครองป้องกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ๆ และเท่าที่จำเป็นตามศีลธรรมความสงบเรียบร้อยของประชาชน และสวัสดิภาพของส่วนรวมในสังคมประชาธิปไตย ..."

ในการอธิบายความหมายของความยุติธรรม อริสโตเติล ได้อธิบายความหมายโดยแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ความยุติธรรมในลักษณะของการแบ่งสรรสิทธิหน้าที่และความยุติธรรมในลักษณะของการบังคับมิให้ละเมิดสิทธิหน้าที่¹⁹

1 ความยุติธรรมในลักษณะของการแบ่งสรรสิทธิหน้าที่ (distributive justice) หมายถึงการแบ่งสรรสิทธิหน้าที่ในทางการเมือง, ทางสังคม, แบ่งภาระความรับผิดชอบ ว่าใครมีสิทธิหน้าที่แค่ไหน อย่างไร เช่นสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้ง, การเลือกตั้ง, การเป็นทหาร, สิทธิในการรับมรดกตกทอดจากผู้ตาย, สิทธิในการได้รับค่าตอบแทนจากการประกอบกรงานพอสมควรสมควร เป็นต้น

การแบ่งสรรสิทธิหน้าที่ดังกล่าวในสังคมปัจจุบันสามารถกระทำได้โดยการออกกฎหมายมาบังคับ เช่นกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง กฎหมายเกี่ยวกับภาษี กฎหมายเกี่ยวกับค่าจ้างแรงงาน กฎหมายกำหนดราคาสินค้าหรือกฎหมายประกันสังคม เป็นต้น

2 ความยุติธรรมในลักษณะของการบังคับมิให้ละเมิดสิทธิหน้าที่ (corrective justice) หมายความว่าถ้าบุคคลใดละเมิดกฎเกณฑ์การแบ่งสรรสิทธิหน้าที่ตามข้อ 1 กฎหมายก็ต้องเข้ามามีบทบาทแก้ไขให้กลับคืนสู่สถานภาพเดิมก่อนที่จะถูกละเมิดสิทธิหน้าที่ หรืออาจจะเรียกว่ากฎหมายคืนความเป็นธรรมให้ตามเดิม สถาบันที่ทำหน้าที่คืนความเป็นธรรมได้แก่ศาลยุติธรรมหรือหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่ดำเนินคดีในลำดับขั้นตอนต่าง ๆ เมื่อมีการทำผิดสัญญาหรือกระทำการละเมิดใด ๆ ให้บุคคลอื่นเสียหาย ศาลก็จะพิจารณาคัดสินให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย, เมื่อมีการกระทำผิดอาญาศาลก็จะพิจารณาคัดสินลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดในหัวข้อเรื่อง "บทบาทของกฎหมายต่อการกำหนดความผิดและโทษ" พอจะสรุปได้ว่ากฎหมายดำเนินกระบวนการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดบรรทัดฐานความประพฤติของมนุษย์ หรือกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมหรือรัฐ (social order) ขึ้นไว้เพื่อให้ทุกฝ่ายยึดถือปฏิบัติให้เป็นแนวเดียวกัน
2. ทามาตรการต่าง ๆ มาควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้เป็นไปตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้ อาจจะเป็นโดยการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจ, การเหนี่ยวรั้งหรือการยับยั้งมิให้บุคคลละเมิด, การให้การบำบัดรักษาแก่ผู้ที่มีพฤติกรรมผิดปกติ, การไกล่เกลี่ยประนีประนอม การตัดสินชี้ขาด การกระทำในลักษณะดังกล่าวนี้เรียกว่า "การควบคุมสังคม" (social control)

3. เพื่อให้การควบคุมสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายก็กำหนดไว้ว่าถ้าใครล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ดังกล่าว กฎหมายถือว่าเป็นความผิด อาจจะเป็นความผิดทางแพ่ง, ทางอาญา หรือความผิดทางกฎหมายอื่น ๆ เฉพาะความผิดทางอาญาตามกฎหมายบัญญัติไว้ถึง 12 ลักษณะ (ดูรายละเอียดในบทที่ 5)

4. เมื่อบุคคลใดล่วงละเมิดความผิดลักษณะหนึ่งลักษณะใดแล้ว เพื่อมิให้มีการกระทำผิดซ้ำอีก, เพื่อมิให้ผู้อื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่างหรือเพื่อชดเชยทดแทน, ช่วยแก้แค้น ใต้แทนหรืออาจจะกล่าวว่า "คืนความเป็นธรรม" ให้แก่ผู้ถูกล่วงละเมิด กฎหมายก็จะเอาตัวผู้กระทำผิดนั้นมาลงโทษ เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายมีบทบาทสำคัญต่อการวางบรรทัดฐานความประพฤติ กำหนดความผิดและดำเนินการลงโทษต่อผู้ล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้มนุษย์ในสังคมหรือรัฐอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

3. บทบาทของพระวินัยต่อการกำหนดความผิดและโทษ

3.1 ความนำ

ในหัวข้อที่ 2 เรื่องบทบาทของกฎหมายต่อการกำหนดความผิดและโทษ ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า "กฎหมายเป็นวินัยของฝ่ายราชอาณาจักร" รัฐหรือราชอาณาจักรมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ ประชากร ดินแดน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย นอกจากองค์ประกอบหลัก 4 ประการนี้แล้ว รัฐยังประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ สถาบันศาสนาถือได้ว่าเป็นสถาบันสำคัญอันหนึ่งของรัฐ ศาสนาในที่นี้หมายถึง พุทธศาสนา หรือ "พุทธจักร"

การก่อกำเนิดของพุทธจักรเกิดขึ้นในประเทศอินเดียเมื่อประมาณ 2,500 กว่าปีมาแล้ว โดยเริ่มต้นจากเจ้าชายสิทธัตถะแห่งแคว้นกบิลพัสดุ์ ได้เสด็จออกทรงผนวช เมื่อพระชนมายุได้ 29 พรรษา ได้ทรงใช้เวลาบำเพ็ญเพียรอยู่ยาวนาน 6 ปี จนกระทั่งได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ ท่านผู้ตรัสรู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง เมื่อพระชนมายุได้ 35 พรรษา หลังจากนั้นพระองค์ก็ทรงเผยแผ่คำสอนเป็นเวลานาน 45 ปี และทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานเมื่อพระชนมายุได้ 80 พรรษา คำสอนของพระองค์ก็เผยแผ่ออกไปทั่วมหุทวีปและยังเผยแผ่ออกไปนอกชมพูทวีปด้วย

เมื่อได้ก่อตั้งพุทธจักรขึ้นแล้ว ได้มีคนเลื่อมใสศรัทธาเข้ามาเป็นพุทธสมาชิกรวมเป็นจำนวนมากมาย ประกอบด้วย พุทธบริษัท 4 ได้แก่ ภิกษุ, ภิกษุณี, อุบาสก และอุบาสิกา เมื่อพุทธจักรประกอบขึ้นด้วยพุทธสมาชิกรวมจำนวนมากเช่นนี้ ก็จำเป็นที่พระพุทธเจ้าจะต้องบัญญัติหลักธรรมคำสั่งสอน และแนวทางประพฤติปฏิบัติไว้เป็นบรรทัดฐานประพฤติปฏิบัติร่วมกัน

บรรดาคำสอนของพระองค์แต่เดิมมาเป็นเพียงการท่องจำสืบทอดกันมาเป็นทอด ๆ โดยเรียกคำสอนนี้ว่า พระพุทธพจน์บ้าง พระธรรมวินัยบ้าง จนกระทั่งพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ตอนทำสังคายนาครั้งที่ 1 และ 2 ก็ยังเรียก "พระธรรมวินัย" แต่ระยะต่อมาเรียกว่า "พระไตรปิฎก"

คำสั่งสอนในพระไตรปิฎกมีทั้งสิ้น 84,000 พระธรรมชั้นดี แบ่งเป็นพระวินัยปิฎก 21,000 พระธรรมชั้นดี พระสุตตันตปิฎก 21,000 พระธรรมชั้นดี และพระอภิธรรมปิฎก 42,000 พระธรรมชั้นดี

ต่อมาภายหลังได้มีการแปลพระไตรปิฎกจากภาษาบาลีเป็นภาษาต่าง ๆ และมีการแปลเป็นภาษาไทย จำนวน 45 เล่ม (เท่ากับจำนวนปีที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติพุทธกิจ) โดยแบ่งเนื้อหาในแต่ละเล่มดังต่อไปนี้

เล่มที่ 1-8	ว่าด้วย	พระวินัยปิฎก	(จำนวน 8 เล่ม)
เล่มที่ 9-33	ว่าด้วย	พระสุตตันตปิฎก	(จำนวน 25 เล่ม)
เล่มที่ 34-45	ว่าด้วย	พระอภิธรรมปิฎก	(จำนวน 12 เล่ม)

เนื้อหาที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ เน้นหนักเฉพาะพระวินัยปิฎก จำนวน 8 เล่ม ซึ่งนำมาแบ่งเนื้อหาออกได้เป็น 5 หมวดใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 มทาวีถังค์

มทาวีถังค์ หรือบางครั้งอาจจะเรียกว่า ภิกษุวิถังค์ คือ เนื้อหาที่ว่าด้วยพระวินัยของภิกษุที่มีมาในพระปาติโมกข์ จำนวน 227 ลักขาบท คือ ปาราชิก 4 ลักขาบท, สังฆาทิเสส 13 ลักขาบท, อนิยต 2 ลักขาบท

นิลลิตศีย์ 30 ลิกขาบท, ปาจิตตีย์ 92 ลิกขาบท, ปาฏิเทสนียะ 4 ลิกขาบท
 เสขยวัตร 75 ลิกขาบท, อธิกรณสมณะ 7 ลิกขาบท รวม 227 ลิกขาบท
 เนื้อหาเหล่านี้บรรจุอยู่ในพระวินยปิฎก 2 เล่ม คือ เล่มที่ 1-2

หมวดที่ 2 ภิกษุณีวินัย

ภิกษุณีวินัย คือ เนื้อหาที่ว่าด้วยพระวินัยของภิกษุณี (พระที่เป็นสตรีใน
 พุทธศาสนา) ที่มีมาในพระปาติโมกข์ จำนวน 311 ลิกขาบท บรรจุอยู่ใน
 พระวินยปิฎก 1 เล่ม คือ เล่มที่ 3

หมวดที่ 3 มทวารรค

มทวารรค คือ เนื้อหาที่ว่าด้วยลิกขาบทนอกพระปาติโมกข์ตอนต้น แบ่งเป็น
 10 ตอน คือ การบรรพชาอุปสมบท, การทำอุโบสถ, การเข้าพรรษา,
 การปวารณา, ว่าด้วยเครื่องหนัง, ว่าด้วยยา, ว่าด้วยกฐิน, ว่าด้วยจีวร
 ว่าด้วยข้อควรทราบเกี่ยวกับนิตกรรม และว่าด้วยภิกษุชาวเมือง โกสัมภี
 วิวาทกัน เนื้อหาเหล่านี้บรรจุอยู่ในพระวิฎก 2 เล่ม คือ เล่มที่ 4-5²¹

หมวดที่ 4 จุลวรรค

จุลวรรค คือ เนื้อหาที่ว่าด้วยลิกขาบทนอกพระปาติโมกข์ตอนปลาย แบ่ง
 เป็น 12 ตอน คือ ว่าด้วยนิตกรรม, วัตรของภิกษุผู้อยู่ปริวาสฯ, ระเบียบ
 ปฏิบัติในการประพตติฎฐานวิธี, การระงับอธิกรณ์, ข้อบัญญัติปลีกย่อย,
 เสนาสนะ, สิ่งขมกษและสิ่งขมขมคคิ, วัตรต่าง ๆ, ระเบียบในการรงด
 สวดพระปาติโมกข์, ว่าด้วยภิกษุณี, ว่าด้วยสังคายนาครั้งที่ 1 และว่าด้วย
 สังคายนาครั้งที่ 2²² เนื้อหาเหล่านี้บรรจุอยู่ในพระวินยปิฎก 2 เล่ม คือ
 เล่มที่ 6-7

หมวดที่ 5 ปรีวาร

ปรีวาร คือ คัมภีร์ประกอบหรือคู่มือ อธิบายเพิ่มเติมเนื้อหาของพระวินัย 7 เล่มข้างต้น เนื้อหาเหล่านี้บรรจุอยู่ในพระวินัยปิฎก 1 เล่ม คือ เล่มที่ 8

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ต้องการจะชี้ให้เห็นขอบเขตเนื้อหาของพระวินัยในพระวินัยปิฎก ทั้ง 8 เล่มโดยสังเขป ทั้งนี้เพื่อเป็นการปูพื้นฐาน ไปสู่การอธิบายบทบาทของพระวินัยต่อการกำหนด ความผิดและโทษต่อความประพฤติของภิกษุ ตลอดจนกระบวนการต้องโทษในหัวข้ออื่น ๆ ของงานวิจัยนี้

3.2 ความหมาย ลักษณะและองค์ประกอบของพระวินัย

3.2.1 ความหมาย ถ้าพิจารณาความหมายตามรูปศัพท์คำว่า "วินัย" มาจาก วิ กับ ณี ซึ่งสามารถจำแนกความหมายออกได้ 3 ประการ คือ

1. นำไปพิเศษหรือนำไปตี หมายถึงวินัยทำให้คนเป็นผู้วิเศษหรือคนดีขึ้น
2. นำไปแจ้ง หมายถึงผู้อื่นจะแลเห็น ได้แจ่มแจ้งว่าคนนั้นดีแท้หรือไม่ก็ดูกันที่ความมีวินัย
3. นำไปต่าง หมายถึงความมีวินัยเป็นเครื่องแยกความแตกต่างระหว่างคนดีกับคน

ไม่ดี ดังที่มีพุทธสุภาษิตบทหนึ่ง ในมงคลสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ทวยเทพและหมู่มนุษย์ว่า "วินโย จ สุลิกขิตโต เอตมมมงคลมุตตม" แปลว่า วินัยที่ศึกษาดีแล้วเป็นมงคลอย่างสูงสุด²³

ความหมายของพระวินัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภิกษุ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงปรารภไว้ ในคำนำหนังสือวินัยมุขว่า

"... พวกภิกษุเราเป็นหมู่ที่ตั้ง โดยหลักฐาน มีกฎหมายและขนบธรรมเนียมเป็นเครื่องปกครองเหมือนหมู่อื่นตั้งเป็นหลักฐานอื่น ๆ กฎหมายและขนบธรรมเนียมของพวกภิกษุเรา นี้เรียกว่า พระวินัย..."²⁴

ถ้าพิจารณาความหมายจากพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ท่านได้ให้ความหมาย

วินัย : พระบัญญัติ ข้อบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบสำหรับ กำกับความประพฤติให้เป็น
แบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน

: ลึกซึ้งของพระสงฆ์

: ถ้าพูดว่าพระวินัยมักหมายถึงพระวินัยปิฎก²⁵

พระภิกษุปาสาทิโก ซึ่งเป็นพุทธสาวกฝ่ายเถรวาทที่แห่งวัดราชบพิธ ได้แจกแจงความ
หมายของพระวินัยออกเป็น 2 ความหมาย คือ

1. ความหมายในพระอภิธรรม

พระวินัย : ข้อปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนสำหรับปฏิบัติเพื่อชำระราคะ โทสะ และ
โมหะออกจากสันดาน สำหรับปฏิบัติเพื่อนำบาปอกุศลต่าง ๆ ออกจาก
สันดาน²⁶

2. ความหมายในพระวินัย

พระวินัย : ข้อบังคับที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งขึ้นสำหรับควบคุมปิดกั้นมิให้หมู่ภิกษุประพฤติกาย
ทุจริต วิจิตรทุจริต และแสดงมรรยาทที่ไม่สมควรแก่สมณะต่อสังคม สำหรับ
อบรมหมู่ภิกษุให้เป็นสมณะที่ดี ให้มีมรรยาทที่ดี²⁷

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอจะสรุปความหมายของวินัย หรือพระวินัยได้ว่า

1. พระวินัย เป็นกฎข้อบังคับที่ใช้ควบคุมความประพฤติของภิกษุในพุทธศาสนา
2. พระวินัย เป็นกฎข้อบังคับที่ทรงบัญญัติโดยพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของพุทธศาสนา
3. พระวินัยที่บัญญัติขึ้นแล้ว ถ้าภิกษุใดล่วงละเมิดหรือฝ่าฝืนถือว่ามีความผิด (ต้อง

อาบัติ) และต้องถูกลงโทษ (ปรับอาบัติ) ตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย

3.2.2. ลักษณะและองค์ประกอบของพระวินัย

(1) ลักษณะของพระวินัย พระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้จำนวน 21,000 พระธรรมชั้นนั้น ถ้านำมาแบ่งแยกจะได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ลักษณะของการห้ามมิให้ประพฤติปฏิบัติ และลักษณะของการอนุญาตหรือสั่งให้ประพฤติปฏิบัติ

ก. ลักษณะของพระวินัยที่เป็นข้อห้าม คือห้ามมิให้ภิกษุประพฤติปฏิบัติ เช่นนั้น ถ้าภิกษุใดฝ่าฝืนกระทำลงไม่ ถือว่ามีความผิด และจะต้องถูกลงโทษ ตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย เช่น

ปาราชิกสิกขาบทที่ 1	ห้ามมิให้ภิกษุเสพเมถุน
ปาราชิกสิกขาบทที่ 2	ห้ามมิให้ภิกษุลักทรัพย์
ปาราชิกสิกขาบทที่ 3	ห้ามมิให้ภิกษุนกสิ่งฆ่ามนุษย์ให้ตาย
ปาราชิกสิกขาบทที่ 4	ห้ามมิให้ภิกษุฆาตอสูตรวิมุตตธรรม

ถ้าภิกษุใดละเมิดข้อห้ามนี้จะต้องโทษสถานหนัก คือขาดจากความเป็นภิกษุ

ข. ลักษณะของพระวินัยที่เป็นข้ออนุญาต คือบัญญัติอนุญาตหรือสั่งให้ภิกษุต้องประพฤติปฏิบัติ ถ้าภิกษุใดไม่ทำตามถือว่ามีความผิด และจะต้องถูกลงโทษ ตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย เช่น บัญญัติให้ภิกษุต้องจำพรรษาระยะเวลา 3 เดือนตลอดฤดูฝน เมื่อถึงฤดูกาลนี้ภิกษุต้องกล่าวคำอธิษฐานอยู่จำพรรษา ณ อาวาสแห่งหนึ่งแห่งใดเพียงแห่งเดียว จะเที่ยวจาริกไปตามที่ต่าง ๆ ไม่ได้ ถ้ากรณีจำเป็นจริง ๆ ก็ไปได้ไม่เกิน 7 วัน ถ้าเกินกว่านั้นถือว่าพรรษาขาดมีความผิด ไม่ได้อนิสัคจากการเข้าพรรษา และต้องปรับอาบัติตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย อีกตัวอย่างหนึ่งของบัญญัติอนุญาตคือ กำหนดให้ภิกษุต้องลงทำอุโบสถทุกวันจันทร์เพ็ญ (ขึ้น 15 ค่ำ) และวันจันทร์ดับ (แรม 15 ค่ำหรือแรม 14 ค่ำ เมื่อเดือนขาด) ถ้าภิกษุใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามถือว่ามีความผิด และต้องถูกลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย

(2) องค์ประกอบของพระวินัย ถ้าจะศึกษาดูว่าพระวินัยมีโครงสร้างหรือประกอบขึ้นด้วยเรื่องใดบ้างก็ต้องศึกษาเอาจากประมวลพุทธพจน์ในพระวินัยปิฎก จำนวน 8 เล่ม ก็จะได้เห็นว่า บรรดาพุทธบัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียม และการ

ดำเนินกิจการต่าง ๆ ของภิกษุและภิกษุณี ประกอบขึ้นด้วย 5 คัมภีร์ เรียกโดยย่อหรือหัวใจว่า
อา ปา ม จุ ป ดังนี้

1. อา คือ อาทิกัมมิกะ หมายถึง การกระทำที่เป็นเบื้องต้นอันเป็นเหตุให้
ทรงบัญญัติพระวินัย ประกอบด้วย ลิกขาบทสำคัญ ๆ คือ ปาราชิก 4 ลิกขาบท สังฆาทิเสส 13
ลิกขาบท อนินยต 2 ลิกขาบท

2. ปา คือ ปาจิตตีย์ ประกอบด้วยลิกขาบทที่ปรับโทษแก่ผู้ประพฤติดีตเบา
ลงมา และลิกขาบทอย่างอื่นที่เรียกว่า ลิกขาบทที่มีมาในพระปาติโมกข์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า
"ภิกษุวิมังค์" ว่าด้วยบทบัญญัติสำหรับควบคุม บังคับความประพฤติของพระภิกษุโดยตรง ประกอบ
ด้วย พระวินยปิฎก 2 เล่ม คือ เล่มที่ 1-2 รวมเรียกว่า มหาวิมังค์ และพระวินยปิฎกเล่มที่ 3
ว่าด้วยลิกขาบทของภิกษุณี เรียกว่า ภิกษุณีวิมังค์

3. ม คือ มหาวรรค แปลว่า วรรคใหญ่ ตอนต้นว่าด้วยการตรัสรู้ของ
พระพุทธเจ้าท่านจัดแบ่งออกเป็นหมวดใหญ่ ๆ 10 หมวด เรียกว่า ชั้นธกะ (ดูรายละเอียดใน
มหาวรรค ข้อ 3.1)

4. จุ คือ จุลวรรค แปลว่า วรรคเล็ก ท่านจัดแบ่งเป็นหมวด ๆ ได้
12 หมวด เรียกแต่ละหมวดว่า ชั้นธกะ (ดูรายละเอียดใน จุลวรรค ข้อ 3.1)

5. ป คือ ปรีวาร เป็นข้อความเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ โดยการนำเนื้อหาที่
ปรากฏใน 7 เล่มแรกมาอธิบายเพิ่มเติม รวมทั้งการวินิจฉัยปัญหาที่ปรากฏในพระวินยปิฎกตอนต้น
ด้วย

ถ้าจะกล่าวโดยสรุปจะได้ว่า พระวินัย ประกอบขึ้นด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ
พระพุทธรบัตติ และอภิสมัจจาร

1. พระพุทธรบัตติ คือ ลิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อใช้สำหรับ
บังคับความประพฤติของภิกษุทั้งหมด ถ้าภิกษุใดล่วงละเมิดถือว่ามีความผิด และจะต้องถูกลงโทษ
ตามพระวินัย พระพุทธรบัตติประกอบขึ้นด้วย ลิกขาบทหมวดต่าง ๆ รวม 150 ลิกขาบท คือ

ก. ปาราชิก 4 ลิกขาบท

ข. สังฆาทิเสส 13 ลิกขาบท

ค. นิสลัคคียปาจิตตีย์ 30 ลิกขาท

ง. ปาจิตตีย์ 92 ลิกขาท

จ. ปาฏิเทสนียะ 4 ลิกขาท

ฉ. อธิกรณสมณะ 7 ลิกขาท

ส่วน อนิยต อีก 2 ลิกขาทนั้น พระราชวรมณี อธิบายว่า "... ยังไม่แน่นอนระหว่าง ปาราชิก สังฆาทิเสส หรือปาจิตตีย์ ซึ่งพระวินัยกรจะต้องวินิจฉัย ..." ²⁸ พระภิกษุ ปาสาทิโก อธิบายเพิ่มเติมว่า อนิยต "... เป็นแต่เพียงแสดงวิธีให้นำเอาลิกขาทใดลิกขาทหนึ่งใน 150 ลิกขาทนั้นมาปรับโทษเท่านั้น ..." ²⁹

2. อภิสมาจาร คือ ลิกขาทที่ว่าด้วย ขนบธรรมเนียม เพื่อปรับปรุงมรรยาทให้ตั้งงามสมกับที่เป็นสมณเพศ บังคับให้ภิกษุต้องประพฤติปฏิบัติตามเป็นลักษณะของการห้ามมิให้ประพฤติปฏิบัติบ้าง หรือไม่ก็เป็นการบังคับหรืออนุญาตให้ประพฤติปฏิบัติบ้าง อภิสมาจารที่มีมาในพระปาติโมกข์ เรียกว่า เสขียวัตร มี 75 ลิกขาท

ทั้งพระพุทธรูปปฏิติและอภิสมาจาร รวมกัน 227 ลิกขาท เรียกว่า "พระวินัยที่มีมาในพระปาติโมกข์" ที่จะต้องนำมาสวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือนตามที่เรียกกันว่า "ทำอุโบสถ" ³⁰

3.3 วัตถุประสงค์ของพระวินัย

พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงเจตนาในการบัญญัติพระวินัยไว้ว่า "อตุ โถ ผล ตทธีนวุตติตยา วโส เอตตสุสาติ อตถวโส" พระภิกษุปาสาทิโกแปลว่า "เหตุที่ให้ผลที่มีอำนาจควบคุมภิกษุบริษัทให้มีความเป็นอยู่ด้วยดี" ³¹ คือถ้าจะอธิบายขยายความให้ละเอียดไปกว่านั้นก็จะได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อยังผลประ โยชน์ให้เกิดขึ้น 10 ประการ คือ

พระบัญญัติในพระวินัยปิฎก ³²	พระภิกษุปาสาทิโก ชยายความ ³³
1. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์	สังฆสุภรูดา ความที่หมู่ภิกษุมีความประพฤติดีประพฤติดีชอบตามลักษณะของภิกษุ
2. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์	สังฆนาสุตา ความที่หมู่ภิกษุอยู่ร่วมกันด้วยความเรียบร้อย
3. เพื่อซ่อมชู้บุคคลผู้เกือยาก	ทุมมังกุบุคคลนินคคหะ การมีารานภิกษุที่เกือยาก (เกือง่าย - รู้จักผิด, ละอาย หรือ เกือเขินได้ง่าย เกือยาก - รู้จักผิด ละอาย หรือ เกือเขินได้ยาก- ผู้วิจัย
4. เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก	เปสลภิกษุณาสุวิหาร การอยู่ด้วยความสบายใจแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
5. เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน	ภิกษุธัมมิกาสะวสังวร การป้องกันมิให้ภิกษุต้องถูกลงโทษ เพราะประพฤติดินคกหะหมายของบ้านเมือง
6. เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต	สัมปรายิกาสะวปฏิฆาต การกำจัดทุกขภัยที่จะได้รับในสัมปรายภพ
7. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส	อัปปลันนปสาทะ ความเลื่อมใสแห่งคนที่ยังไม่เลื่อมใส
8. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว	ปลันนภยโยภาวะ ความเจริญมากขึ้นแห่งความเลื่อมใสของบุคคลผู้ที่เลื่อมใสอยู่แล้ว
9. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม	สังฆธรรมวูติ ความดำรงอยู่ได้นานแห่งพระสังฆธรรม
10. เพื่อถือตามพระวินัย	วินยานุคคหะ การอุปถัมภ์วินัย

ตามที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัยทั้ง 10 ประการ ถ้าหากจะสรุปรวมประเด็นจะได้ดังนี้

1. เพื่อภิกษุเอง ทั้งในแง่ของการอยู่ร่วมกันในหมู่สงฆ์ และในแง่ของการเป็นคนดี ตามกฎหมายของบ้านเมืองในภพนี้
2. เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีกว่าใน สัมปรายภพ หรือ ภพหน้า
3. เพื่อพุทธศาสนา คือ ทำให้คนเสื่อมใสศรัทธา แล้วจะช่วยให้พุทธศาสนาตั้งมั่นอยู่ได้
4. เพื่อให้คนเป็นผู้มีวินัย รวมทั้ง อาคาริยวินัย อันหมายถึงวินัยของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน และ อนาคติยวินัย อันหมายถึงวินัยของบรรพชิต

3.4 บทบาทหน้าที่ของพระวินัย

กฎหมายมีบทบาทหน้าที่ต่อการจัดระเบียบสังคมนั้นใด พระวินัยก็เช่นนั้น พระวินัยมีบทบาทหน้าที่เหมือนกฎหมาย จะต่างกันที่พระวินัยเป็นกฎหมายของพุทธจักร ซึ่งมีบทบาท หน้าที่ในการจัดระเบียบ "สังฆมณฑล"

ถ้าจำแนกบทบาทหน้าที่ของพระวินัยก็ได้เป็นประเด็นหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการจัดระเบียบและพิธีการสังฆมณฑล
2. บทบาทหน้าที่ในการกำหนดบรรทัดฐานความประพฤติของภิกษุ
3. บทบาทหน้าที่ในการระงับกรณีพิพาทของสงฆ์และพิจารณาลงโทษภิกษุผู้ล่วงละเมิด

พระวินัย

ซึ่งจะได้แยกกล่าวรายละเอียดแต่ละประเด็นตามลำดับดังต่อไปนี้

3.4.1 บทบาทหน้าที่ในการจัดระเบียบและพิธีการสังฆมณฑล คำว่า "สังฆมณฑล" หมายถึงวงการของคณะสงฆ์ ซึ่งประกอบขึ้นด้วยภิกษุจำนวนมากมาย นับตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนกระทั่งถึงวงการคณะสงฆ์ไทยสมัยปัจจุบัน ซึ่งบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนี้สามารถแลเห็นได้จากเนื้อหาของพระวินัยปิฎกทั้ง 8 เล่ม แบ่งออกเป็น 5 หมวดใหญ่ ๆ (ดูหัวข้อ 3.1 เพิ่มเติม)

หมวดที่ 1 มหาวิภังค์ (ภิกษุวิภังค์) จัดระเบียบเกี่ยวกับข้อห้ามมิให้ประพฤติปฏิบัติ และข้อที่ต้องประพฤติปฏิบัติสำหรับภิกษุ ที่มีมาในพระปาติโมกข์ คือต้องสวดในที่ประชุมสงฆ์ในการทำอุโบสถทุกกึ่งเดือน มีจำนวน 227 ลิกขาบท

หมวดที่ 2 ภิกษุวิภังค์ จัดระเบียบเกี่ยวกับข้อห้ามมิให้ประพฤติปฏิบัติและข้อที่ต้องประพฤติปฏิบัติสำหรับภิกษุณี ที่มีมาในพระปาติโมกข์ จำนวน 311 ลิกขาบท เป็นที่น่าสังเกตว่าพระวินัยของภิกษุณีมีจำนวนมากกว่าของภิกษุถึง 84 ลิกขาบท

หมวดที่ 3 มหาวรรค จัดระเบียบและพิธีการต่าง ๆ ที่ภิกษุควรทราบ เช่น ขนบธรรมเนียมที่ตั้งามซึ่งเคยปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมาก่อนสมัยพระพุทธองค์และพระพุทธองค์ทรงยืนยันให้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อไปได้ นอกจากนี้ยังทรงวางระเบียบพิธีการเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของพุทธศาสนา เช่น เรื่องยารักษาโรค เครื่องใช้บริวาร การกรรณกฐิน เป็นต้น

หมวดที่ 4 จุลวรรค จัดระเบียบเกี่ยวกับการสอบสวนและการลงโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระวินัย ตลอดจนขนบธรรมเนียมที่ภิกษุพึงปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา

หมวดที่ 5 ปรีวาร จัดระเบียบว่าด้วยเรื่องปลักย่อย อธิบายเนื้อหาเพิ่มเติมตลอดจนการวินิจฉัยปัญหา และตอนท้ายยังมีปัญหาวินัยที่ผูกไว้เป็นคำกวีที่เรียกว่า "เสถโมจนคาถา" (คาถาแหง้อแตก) คือปัญหาหลักลับซับซ้อนคิดแก้กันจนแหง้อแตก พร้อมทั้งมีคำเฉลยไว้ด้วย

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นสังเขปเนื้อหาของพระวินัย ที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดระเบียบพิธีการสังฆมณฑลทั้งสิ้น

3.4.2 บทบาทหน้าที่ในการกำหนดบรรทัดฐานความประพฤติของภิกษุ แต่เดิมมาตั้งแต่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพุทธศาสนาใหม่ ๆ ผู้ที่เข้ามาอุปสมบทจำนวนไม่มาก แต่ละคนก่อนจะเข้ามาล้วนตั้งใจจะตัดกิเลสอยู่แล้ว, ลากสักการะต่าง ๆ ก็มีไม่มาก แต่ครั้งระยะต่อมามีผู้เข้ามาอุปสมบทจำนวนมาก หลายคนยังหนาด้วยกิเลส ลากสักการะก็มีมากขึ้น แต่ละคนเข้ามาอุปสมบทด้วยจุดมุ่งหมายต่าง ๆ กัน 4 ประการ คือ

1. อุปนิสรมิกา คือ พวกที่เข้ามาอุปสมบทเพื่อดับกิเลส อาศัยเพศบรรพชิตประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุถึงนิพพาน อันเป็นที่ดับสิ้นของกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวง นับเป็นการอุปสมบทที่ชอบตามหลักพุทธศาสนา เพราะเมื่อเข้ามาแล้วก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมชำระกิเลสของตนให้สะอาด

2. อุปชีวิกา คือ พวกที่เข้ามาอุปสมบท เพราะเห็นว่าเพศบรรพชิตหาเลี้ยงชีพได้ง่าย ไม่ต้องประกอบกิจการงานให้เหนื่อยยากก็มีผู้มาทำนุบำรุงด้วยปัจจัย 4 ผู้ที่อุปสมบทโดยจุดมุ่งหมายนี้ไม่สนใจธรรม ไม่สนใจพระวินัย จะสนใจแต่จะเล่าเรียนและประกอบกิจการที่เป็นอุปายให้คนนิยมชมชอบ เพื่อที่จะให้นิมนต์ในการทำบุญบ่อย ๆ และถวายปัจจัยมาก ๆ

3. อุปกัณฐิกา คือ พวกที่เข้ามาอุปสมบทเพราะเห็นว่าเพศบรรพชิตไม่ต้องวิตกกังวลต่อการประกอบอาชีพ เพราะมีชาวบ้านคอยทำนุบำรุงปัจจัย 4 อยู่แล้ว พวกที่อุปสมบทโดยจุดมุ่งหมายนี้ชอบสะสมของเล่น เช่น หมากรุก ไม้เท้า วัตถุโบราณ เครื่องลายคราม ป้านพระพุทธรูป พระเครื่อง เป็นหมอดูทำนายโชคชะตา

4. อุปมุขทิกา คือ พวกที่เข้ามาอุปสมบท เพราะเห็นว่าการบวชทำให้ได้บุญ พวกนี้ไม่สนใจจะศึกษาพระธรรมวินัย ถ้าใครบอกจะทำอะไรได้บุญก็ทำตามที่เขาว่า จะถูกต้องตามพระวินัยหรือไม่ก็ไม่คำนึง เพราะมิได้รู้จริง

ชาวบ้านมักกล่าวกันว่า ผู้เข้ามาอุปสมบท (บวช) มี 5 ประเภท

1. บวชตามประเพณี
2. บวชหนีสงสาร (อุปนิสรมิกา) บวชโดยชอบตามหลักพุทธศาสนา
3. บวชผลาญข้าวสุก
4. บวชสนุกตามเพื่อน
5. บวชเขื่อนพระศาสนา³⁵

ตามที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการอุปสมบทที่แตกต่างกันเช่นนี้ เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่เข้ามาเป็นภิกษุในพุทธศาสนามีมากมายหลายจำพวก ทำนุอุปมาเหมือนดอกไม้ต่างสี ต่างชาติต่างพันธุ์ เมื่อนำมารวมกันกระจัดกระจายปราศจากระเบียบ ไม่ว่าจะเป็นดอกไม้ชนิดดี ชนิดปานกลาง และชนิดเลว ก็ย่อมมีรูปลักษณะเป็นชยะมูลฝอย กลายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจไปหมด

ดอกไม้ที่อยู่ในลักษณะนี้ เมื่อมีลมพัดมากระทบก็ย่อมกระจัดกระจายออกไปก่อความเดือดร้อนรำคาญให้แก่คนใกล้เคียง

ดอกไม้ชนิด ฤกษ์ก็นั้น ที่เข้ามาอุปสมบทล้วนต่างกำเนิดต่างตระกูลวงศ์ ต่างพื้นเพ และต่างการศึกษา เมื่อมาอยู่ร่วมกันอย่างกระจัดกระจายไร้ระเบียบบรรทัดฐานความประพฤติไว้ เป็นเครื่องร้อยรัดควบคุมไม่ว่าภิกษุชนิดดี ชนิดปานกลาง และชนิดเลว ก็ย่อมมีภาวะเป็นชยะมูลฝอย ที่ถูกนำมากรองสู่วิวในวัดจนกลายเป็น "หยากเหี่ยวทำให้วัตรรก" (โมฆชนิโณ) ย่อมสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง สร้างความวิมวามองให้แก่คณะสงฆ์และทำให้พุทธศาสนาเสื่อมได้ง่าย

เพื่อมิให้สภาพการณ์เป็นเช่นนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงอธิบายแก่พระสารีบุตรว่าพระองค์จำเป็นต้องบัญญัติพระวินัยขึ้น โดยได้ทรงอธิบายในเชิงอุปมาว่า ถ้าได้บัญญัติพระวินัยไว้เป็นบรรทัดฐานความประพฤติให้เสมอกัน บรรพชิตเหล่านี้ย่อมมีความเป็นอยู่จุดดอกไม้ ต่างพันธุ์ต่างชนิด ต่างสีที่ถูกล้างด้วยน้ำชำระแล้วเข้าด้วยด้าย จัดให้ตั้งอยู่ตามระเบียบย่อมเป็นที่เจริญตาเจริญใจแก่ผู้ที่พบเห็น แม้จะถูกลมพัดมากระทบก็จะไม่กระจัดกระจาย คงตั้งอยู่เรียบร้อย เพราะมีเครื่องยึดเครื่องเกาะ บรรพชิตในพระวินัยก็เช่นเดียวกัน แม้จะมีชาติกำเนิด มีตระกูลวงศ์ มีการศึกษาอบรมต่างพื้นเพกัน แต่เมื่อได้ยึดพระวินัยที่บัญญัติไว้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตแล้ว ก็ย่อมมีความประพฤติทางกาย ทางวาจาเสมอกัน มีความสงบสุขกับเพศสมณะเสมอกัน ย่อมเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชนหมู่อื่น³⁶

3.4.3 บทบาทหน้าที่ในการระงับกรณีพิพาทของสงฆ์และพิจารณาลงโทษภิกษุผู้ล่วง-

ละเมิดพระวินัย ตามธรรมดาวงการคณะสงฆ์ซึ่งประกอบด้วยคนหมู่มากก็ย่อมเกิดกรณีพิพาทระหว่างกันบ้าง กรณีพิพาทมักเกิดขึ้นในลักษณะหนึ่งลักษณะใดใน 4 ลักษณะ คือ วิวาทาธิกรณ์ อนุวาทาธิกรณ์, อาปัตตาธิกรณ์ และกิจจาธิกรณ์ (รายละเอียดดูในบทที่ 6 ข้อ 3.1) เพื่อที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ที่เรียกว่า "อธิกรณ์สมณะ" คือวิธีระงับกรณีพิพาทในหมู่สงฆ์ซึ่งกระทำได้ด้วย 7 วิธี คือ สัมมุขาวินัย, สติวินัย, อมพพิทวินัย, ปฏิกุญจาตกรณะ, เขมฺภยยสิกา, ตัสสปาปิยสิกา, ตินวัตถาวรกวินัย (รายละเอียดของแต่ละวิธีดูในบทที่ 6 ข้อ 3.1)

พระวินัยนอกจากมีบทบาทหน้าที่ในการระงับกรณีพิพาทของสงฆ์แล้ว ยังมีบทบาทในการพิจารณาความผิดและลงโทษแก่ภิกษุผู้กระทำผิด (ล่วงละเมิดพระวินัย) หรือที่เรียกว่า "ทำนิตกรรม" ซึ่งมี 6 วิธี คือ ตัชชเนยกรรม, นิยสกรรม, ปิณฑชเนยกรรม, ปฏิสารณียกรรม, อุกเขปเนยกรรม และ ตัสสปาปิยสิกากรรม (รายละเอียดของแต่ละวิธีดูบทที่ 5 ข้อ 6.2.3)

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดในข้อ 3.4 เรื่องบทบาทหน้าที่ของพระวินัยจะเห็นได้ว่าพระวินัยมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการวางระเบียบพิธีการของสังฆมณฑล ให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติเสมอเหมือนเป็นแนวเดียวกัน นอกจากนี้แล้วยังมีบทบาทหน้าที่ต่อการวางบรรทัดฐานความประพฤติของภิกษุชั้นไว้ให้ปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติอย่างเสมอภาค ถ้าภิกษุใดล่วงละเมิดพระบัญญัติ พระวินัยก็จะกำหนดไว้ว่ามีความผิด เมื่อการกระทำใดมีความผิด พระวินัยก็จะกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าพระวินัยมีบทบาทต่อการกำหนดความผิดและโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระวินัย

4. บทสรุป

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดในบทที่ 2 เรื่อง บทบาทของกฎหมายกับบทบาทของพระวินัยต่อการกำหนดความผิดและโทษ จะเห็นได้ว่าทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีบทบาทสอดคล้องต้องกันแทบทุกประเด็น

1. ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็เป็น "ข้อบังคับความประพฤติ" กฎหมาย เน้นหนัก ควบคุมความประพฤติของ "บุคคล" ภายในรัฐ (หรือที่ฝ่ายพุทธจักร เรียกว่าคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน) เป็น "ประชากร" กลุ่มเป้าหมายหลัก ส่วนพระวินัย เน้นหนัก ที่จะควบคุมความประพฤติของภิกษุในพุทธศาสนาเป็น "ประชากร" กลุ่มเป้าหมายหลัก

2. ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีความหมาย ลักษณะและองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกัน เพียงแต่เรียกชื่อต่างกัน กฎหมายคือวินัยของฝ่ายรัฐหรือราชอาณาจักร ส่วนพระวินัยก็คือกฎหมายของฝ่ายพุทธจักร ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีลักษณะเหมือนกัน คือ ลักษณะที่ 1 เป็นข้อห้าม

มิให้ประพฤติดังปฏิบัติ (ห้ามมิให้ทำ) และลักษณะที่ 2 เป็นข้อยกเว้นให้ประพฤติดังปฏิบัติ (สั่งให้ทำ) ถ้าผู้ใดละเมิดฝ่าฝืนคำสั่งห้ามและคำสั่ง ให้ปฏิบัตินี้ถือว่ามี ความผิดและต้องถูกลงโทษ

3. ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีหน้าที่เสมือน "วิศวกร" ผู้ออกแบบ, สร้าง, จัดระเบียบพิธีการ, สร้างรูปแบบความสัมพันธ์, กำหนดบรรทัดฐานความประพฤติของมนุษย์ ถ้าเปรียบว่ากฎหมายเป็น "วิศวกรสังคม" (social engineering) พระวินัยก็เป็น "วิศวกรของสังฆมณฑล" (Sanghamadala engineering) หรืออาจจะเรียกอีกอย่างว่า "วิศวกรของวงการคณะสงฆ์ในฝ่ายพุทธจักร"

4. ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกันคือ ต้องการจะจัดระเบียบ "องค์กร" ของตนให้เป็นองค์กรที่ดี ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องการที่จะให้ "ประชากร" ของตนเป็นคนดี ไม่ประพฤติดีหรือล่วงละเมิดกฎข้อบังคับของส่วนรวม ไม่ล่วงละเมิดต่อผู้อื่นและไม่ทำให้สถาบันหรือองค์กรของตนต้องเสื่อมเสีย

5. ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีวิธีระงับกรณีพิพาทระหว่าง "ประชากร" ของตนในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

6. ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็ได้วางบรรทัดฐานความประพฤติให้ "ประชากร" ของตนให้ปฏิบัติตาม ถ้ามีการล่วงละเมิดบรรทัดฐานหรือระเบียบวิธีการที่กำหนดไว้ก็จะถูกพิจารณาความผิดและลงโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดนั้น

เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างก็มีบทบาทต่อการกำหนดความผิดและโทษในลักษณะที่สอดคล้องต้องกัน